Startnotitie stikstof

Van	:	Burgemeester en wethouders
Datum B&W	:	19 september 2023
Onderwerp	:	Startnotitie stikstof
Portefeuillehouder	:	Jan van Weperen
Vergadering	:	College B&W en gemeenteraad

Waarom deze notitie

Het stikstofprobleem is een complex probleem en zet ons voor verschillende uitdagingen. Naast de Vogel- en Habitatrichtlijn hebben we ook te maken met de nitraatrichtlijn , de kaderrichtlijn water en het Parijs-akkoord. Het is dus van belang om integraal te denken en bij opgaves en maatregelen niet louter naar het effect op stikstofdepositie te kijken.

In de gemeente Ooststellingwerf ligt een groot deel van het Fochtelooerveen, het Drents Friese Wold en de beekdalen waar de opgave stikstofreductie vanuit het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) veel impact zal gaan hebben. Het stikstofvraagstuk is daarom ook een A-onderwerp in de samenwerkingsagenda van de gemeenteraad. Deze startnotitie is een uitwerking van de wensen vanuit de Samenwerkingsagenda van de raad en kent verder geen structurerende keuzes ter besluitvorming. Het ontwerp FPLG dat in juni 2023 door de provincie is opgesteld kent beschrijvende en niet concrete opgaven, waardoor dit ook nog niet mogelijk is.

Raakvlakken met andere ontwikkelingen

Het NPLG gaat (ook) uit van een integrale aanpak. Er moet een balans worden bereikt tussen de draagkracht van de natuur, met een robuust watersysteem en een lage impact op het klimaat, en een perspectief voor de maatschappelijke en economische ontwikkeling voor bewoners, grondeigenaren en beheerders in de gemeente. Dit vraagt verandering en ander soort oplossingen om onze brede welvaart in stand te houden. Dit biedt kansen, maar brengt ook veel uitdagingen en maatschappelijke onrust met zich mee. Het is niet alleen een technische transitie, maar ook een sociale. Voor ons als gemeente ligt een taak om zo goed mogelijk het algemeen belang te behartigen voor onze inwoners en bedrijven.

Uitvoering van de opgaven

Het ontwerp Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) – de Friese vertaling van het NPLG – dat in juni 2023 door Provinciale Staten is vastgesteld, laat zien dat er veel mogelijk is, maar dat plannen voor lange termijn moeilijk vast te leggen zijn met veel stakeholders aan tafel die elk hun eigen belangen behartigen. Als overheid ben je er voor alle inwoners en is het belangrijk om te kijken naar hoe wij dit samen vorm kunnen geven. In Fryslân zal de uitvoering van het FPLG in gebiedsprocessen gaan plaats vinden.

Met het transitiefonds vanuit het Rijk voor de uitvoering van het NPLG zullen doelstellingen vorm moeten gaan krijgen, ook in onze regio Zuidoost-Fryslân. Via maatregelpakketten moet budget worden aangevraagd uit dit fonds. De provincie heeft regie op dit proces, maar vanuit de gemeenten zullen we zo goed mogelijk voorsorteren op door ons gestelde doelen en belangen.

Aanpak reductiedoelstellingen

Uit natuurdoelanalyses blijkt dat om onze natuur te herstellen, er meerdere reductieopgaven (stikstof, methaan, CO_2) en wateropgaven gerealiseerd moeten worden. Sommige doelstellingen kunnen generiek door heel Fryslân – maar ook landelijk – behaald worden, alleen zullen grote uitstoters van stikstof – zoals piekbelasters – niet ontkomen aan de nieuwe realiteit. Op dit moment is er voor die groep een Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties, maar ontbreken er op dit moment nog alternatieve regelingen om uitstoot te beperken. Het vallen van het kabinet bemoeilijkt de inrichting van meer instrumenten.

Wat doen we nu al?

Persoonlijke begeleiding door agrarische coaches

De onzekerheid op de diverse thema's – waaronder het stikstofdossier – trekt een zware wissel op agrariërs. Het toekomstperspectief op gebied van werken, wonen en leefstijl voor agrariërs zelf en gezin zijn onzeker.

Uit onderzoek van de gemeente is gebleken dat agrariërs niet of nauwelijks aankloppen bij reguliere zorg zoals het gebiedsteam of de huisarts. Het college heeft daarom besloten om budget vanuit de WMO beschikbaar te stellen voor een aanvullend zorgaanbod voor agrariërs. Hiervoor wordt een bedrag van 60.000 euro per jaar gereserveerd voor een periode van 3 jaar. Binnen het budget van de WMO is hier ruimte voor.

Ondersteuning stichting Landii

Samen met de provincie Fryslân ondersteunen wij de stichting Landii. Deze stichting is voortgekomen uit de werkgroep Stikstof Ooststellingwerf die na het voorjaar van 2022 begonnen is met het organiseren van buurtbijeenkomsten vanwege hun zorgen over de positie en het perspectief van agrariërs. Na de zomer start de stichting met een inventarisatie op bedrijfsniveau in de gemeente. Een vijftal agrarische coaches – met ondersteuning van een secretaris – zullen in een halfjaar het perspectief van agrariërs in onze gemeente gaan onderzoeken.

Regiodeal

Het Rijk investeert samen met de zuidoostelijke Friese gemeenten in de Regiodeal meer dan € 30 miljoen in de regio voor het versterken van vitale dorpen en een veerkrachtig landschap. Het gaat hierbij onder andere om projecten waarbij we droogteschade voor landbouw en natuur beperken. We vragen hiervoor ook een maatregelenpakket aan binnen het FPLG. Hierin werken we samen met onze buurgemeenten.

De Regiodeal uitgebreider regionaal leer- en Kenniscentrum Bodem realiseren in het Biosintrum in Oosterwolde, onder andere om agrariërs te ondersteunen. De bodem is de basis voor een (groene) circulaire economie.

Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG)

Wij pakken als gemeente een voor ons logische rol in het FPLG-proces. De provincie is regievoerder van zowel het gebiedsplan als de uitvoering in de regio's, maar wij willen als gemeente – mede door het ontbreken van een eigen formele rol – vooraan zitten, omdat het een maatschappelijk ingrijpend en complex vraagstuk is.

Wij zijn daarom zowel bestuurlijk aangehaakt in de Stuurgroep en ambtelijk in de klankbordgroep FPLG. De nieuwe provinciale omgevingsvisie (POVI/NOVEX) zal kaders geven voor het landelijk gebied en ook daar is ook ambtelijke inzet voor. Door het wisselende (landelijke) politieke landschap is het echter de vraag hoe ingrijpend en complex het gebiedsprogramma in de toekomst wordt.

Samenwerking in de gemeente

Als gemeente willen we graag onze inwoners en ondernemers helpen als zij zich inzetten voor maatschappelijke opgaven. Waar het kan werken we samen, faciliteren we of zijn we in gesprek met deze partners. Op het gebied van landschap, landbouw, natuur en recreatie zijn dit onder andere Biosintrum, Kennisconsortium Bodem, ELAN, Gebiedscoöperatie Zuidoost en Landii.

Samenwerking in Drenthe

In het FPLG zullen we in Fryslân in gebiedsprocessen aan onze ruimtelijke opgaven werken, alleen is dit nog niet gedekt voor de impact die opgaven (zullen) hebben in de grensstreken. Op een aantal thema's zitten we al aan tafel bij buurgemeenten voor projecten en landschapsopgaven. Met de stikstofproblematiek zijn er natuurlijk een aantal aspecten bijgekomen die invloed hebben op de inrichting en de leefbaarheid van ons landelijk gebied. We zien dat er qua ruimtelijke ordening en aanhangend beleid kansen en bedreigingen zijn om meer te gaan samenwerken met overheden in de provincie Drenthe. In de toekomst zullen we dit daarom gaan intensiveren.

Wat willen we bereiken

Hieronder zijn de belangrijkste onderwerpen en doelstellingen opgesomd waar wij als gemeente aan willen gaan werken:

Betrouwbare overheid

In de hectiek van de waan van de dag willen we als gemeente werken aan stabiele maatschappelijke relaties zodat we een betrouwbare partner zijn in gebiedsprocessen. We hebben gezien wat een onbetrouwbare overheid teweeg kan brengen en gebiedsprocessen stil kan doen leggen. Door op het juiste moment met de juiste mensen en opgaven bezig te zijn en hier transparant mee om te gaan, denken we dit te kunnen ondervangen.

Natuurherstel

De doelstellingen voor het verminderen van stikstof zijn opgenomen in de Wet stikstof en natuurherstel . In 2025 moet voor tenminste 40% van de stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden de zogeheten kritische depositiewaarde niet meer overschreden worden. In 2030 moet dit 50% zijn en in 2035 74%.In onze provincie zijn twintig Natura 2000-gebieden, waarvan er twaalf stikstofgevoelig zijn. Drents Friese Wold en Fochtelooerveen zijn beide stikstofgevoelig.

Op 31 augustus jl. is bekend geworden dat beschermde natuurgebieden nog meer last hebben van stikstof dan gedacht en dat de normen nog strenger zullen worden. De opgave om de natuur op een gezond niveau te krijgen en wettelijke stikstofdoelen te halen wordt dus waarschijnlijk nog groter dan gedacht.

Hoe groot de opgave ook is, bij de uitvoering van een gebiedsprogramma willen we gaan voor doelen die (op korte termijn) uitvoerbaar zijn, zowel qua praktische haalbaarheid als maatschappelijk draagvlak. De tijdlijn in het ontwerp FPLG gaat uit van concrete opgaven in 2025, na uitvoering van genoemde onderzoeken. Hierbij moeten generieke maatregelen vóór gebiedsgerichte maatregelen gaan, om de impact op gebieden te minimaliseren en de lasten te verdelen over de provincies.

Circulaire economie

Ons Programma duurzaamheid gaat in op energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Vooral op het thema circulaire economie willen we meer initiatief tonen met projecten om kringlooplandbouw te stimuleren dan wel te faciliteren. Te denken valt aan:

- Invulling van overgangsgebieden onderzoeken;
- Lokale landbouwoplossingen/ verdienmodellen;
- Klimaatadaptieve landbouw;
- Verbreding van de gewassen (bijvoorbeeld graan en peulvruchten).

Agrarisch natuurbeheer stimuleren

Agrarisch natuurbeheer verkleint de scheidslijn tussen landbouw en natuur, maakt het landschap aantrekkelijker, vergroot de biodiversiteit en maakt het landschap weerbaarder voor klimaatverandering. We stimuleren agrariërs die hiermee aan de slag willen.

Multifunctionele landbouw stimuleren

Multifunctionele landbouw omschrijft de activiteiten op het platteland die verbonden zijn aan een agrarische bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld recreatie, zorglandbouw, natuurbeheer, boerderijwinkel. Verbreding van activiteiten kan een (beter) verdienmodel opleveren en bijdragen aan maatschappelijke behoeftes. Het landelijk gebied is gebaat bij een goede afweging tussen het bewaken van de kwaliteit van de leefomgeving en het mogelijk maken van dergelijke activiteiten. Hier gaan we samen met de maatschappelijke partners mee aan de slag.

Rood voor Rood regeling verruimen
Het doel van het Rood voor Rood beleid is om de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied te verbeteren door agrarische bedrijfsgebouwen te slopen en daar woningen voor terug plaatsen. Op die manier wordt de leegstand van agrarische bebouwing aangepakt en wordt voorzien in een vraag naar woningen. De bestaande rood voor rood regeling in Friesland is beperkt ten opzichte van de regelingen in bijvoorbeeld Drenthe. We denken dat de regeling dichtbij dorpen en met een goede aansluiting bij het landschap verruimd kan worden.

Gezonde leefomgeving stimuleren
Een rechtmatige overheid laat eenduidig zien waar letterlijk de grenzen liggen van wat wenselijk of haalbaar is en heeft dus te maken met goede ruimtelijke ordening. We gaan bezig om dit duidelijker in ons beleid op te nemen. De omgevingswet vraagt ook om dit duidelijk op te schrijven. Dit kan onder andere in een omgevingsprogramma/plan mogelijk gemaakt worden, op bijv. de volgende onderwerpen:

- Geur
- Pesticiden
- Geluid
- CO_2
- Stikstof
- Methaan
- Fijnstof
- Zoönose (ziektekiemen vee)
- Verkeersbewegingen
- Ontploffingsgevaar

Klimaatadaptieve maatregelen
Om ons aan te passen aan de klimaatverandering, gaan we in ons gebied – de hoge zandgronden – ons specifiek inzetten voor de volgende doelen, mede vastgelegd in Fryslân Klimaatbestendig 2050+:

- regenwater goed laten infiltreren;
- water langer vasthouden in ons gebied in plaats van snel af te voeren;
- water in sloten en beken op natuurlijke zuiveren door planten;
- minder grondwateronttrekking.

Culturele samenwerkingen
Om onze doelstellingen te halen hebben we draagvlak en samenwerking nodig om maatregelen te kunnen treffen. Cultuur en kunst kunnen hierin een belangrijke rol in spelen. Dit kan door verhalen te vertellen of boodschappen verbeelden die anders niet gehoord of gezien worden. Een van deze boodschappen kan bijvoorbeeld de verhardende discussie zijn tussen natuur en landbouw.

Landschapsontwerpen vanuit landschapsbeheer als ‘Mei it ferline foarút’ en Open Stal kunstroute Oldeberkoop zijn creatieve oplossingen voor complexe vraagstukken om meer bewustwording en verandering te realiseren.

Samenhang met SDG’s
De gemeente Ooststellingwerf is een Global Goals-gemeente. Dat betekent dat wij in de geest handelen van de 17 Sustainable Development Goals (SDG’s) om de wereld een betere plek te maken in 2030. Samen met andere overheden en bedrijven zetten we ons in voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Onderstaande SDG-doelen hebben (hoofdzakelijk) een relatie tot deze startnotitie:

2- Geen honger

Tegen 2030 moeten ook de allerkwetsbaarden voldoende voedsel hebben in de wereld. Bij ons in Nederland ligt de nadruk van dit doel vooral op de duurzaamheid van de voedselproductie en de impact ervan op de kwaliteit van de leefomgeving en het dierenwelzijn. Ook voedselverspilling moet afnemen.

8 - werkgelegenheid

Economische groei is pas duurzaam als kapitaal, arbeid en grondstoffen verantwoordelijk worden ingezet en als winsten en inkomens eerlijk verdeeld worden tussen burgers en bedrijven.

12 - verantwoorde consumptie en productie (minder veevoer van ver)

In Nederland ligt de nadruk van dit doel op de duurzaamheid van de voedselproductie en de impact ervan op de kwaliteit van de leefomgeving en het dierenwelzijn. Ook voedselverspilling moet afnemen.

15 - stop landdegradatie biodiversiteit

Hier gaat het om bescherming, herstel en duurzaam beheer van het leven op het land in al zijn vormen. Bescherming en herstel van ecosystemen en biodiversiteit kunnen de weerbaarheid tegen toenemende bevolkingsdruk, intensivering van landgebruik en klimaatverandering versterken.

Wat is de planning

Voor het komende jaar is dit de voorlopige formele planning, als het gaat om procedures en activiteiten die met het FPLG samenhangen:

Activiteit	Doel	Wie betrekken	Wanneer klaar/besluit
Toetsing FPLG door het Rijk (LNV, Ecologische Autoriteit, Kennisconsortium)	Goedkeuren gebiedsplan Fryslân	-	juli-oktober 2023
Formele inspraakprocedure	Beoordelen en reageren op gebiedsplan	Gemeenteraad en gebiedspartners	najaar 2023
Aanbieden definitieve versie FPLG aan PS	Vaststellen definitieve versie FPLG	-	voorjaar 2024
Gebiedsgerichte aanpak	Vertalen Fryske aanpak naar maatregelen	Gemeenteraad en deelnemers aan gebiedsprocessen	2024

Verder zullen we komende jaar de taken uitvoeren en activiteiten organiseren die ons helpen bij de doelstellingen uit dit document.

Wie zijn en worden betrokken

Onze doelen, die van het FPLG en de daaraan gekoppelde opgaven, kunnen alleen behaald worden samen mét de Mienskip, maatschappelijke partners en bedrijven. Vanaf 2024 zal dus gewerkt gaan worden met een provinciale uniforme gebiedsgerichte aanpak. Als gemeente zetten we ons in om ook binnen deze structuur onze doelen te behalen en onze gemeentelijke belangen te behartigen.